

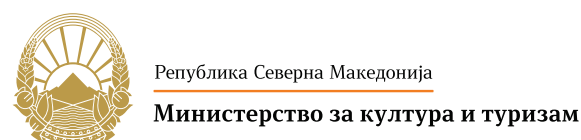
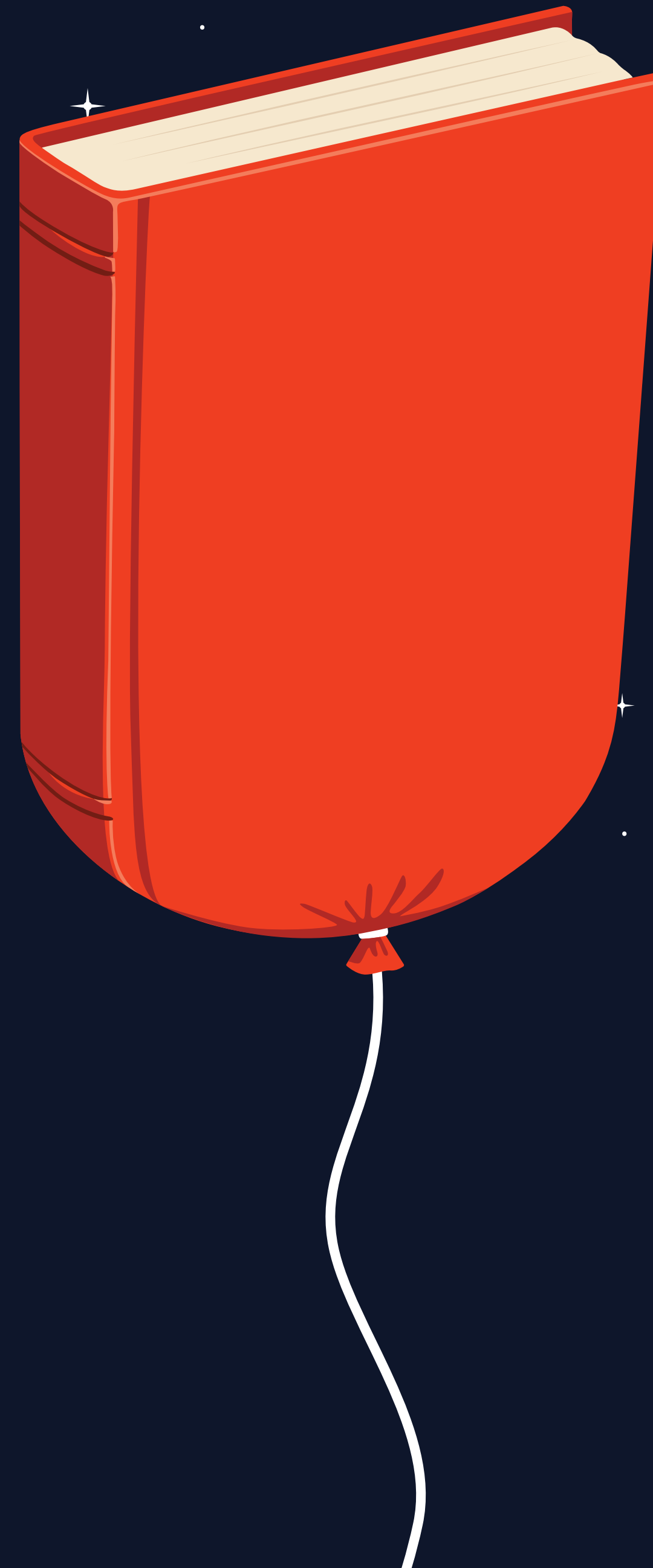
FREE AT LeAST?

BookStar 2026

Festival of European literature #12

28-30.09

bookstar.mk

BookStar 2026

Festival of European literature #12

28-30.09

bookstar.mk

29 септември, 12.30 – Градска библиотека
„Браќа Миладиновци“: Паркот на поезијата

29 September, 12:30 – City Library
“Brakja Miladinovci”: Poetry Park

КНИЖЕВНО ЧИТАЊЕ „ЧУМУ СЛОБОДАТА?“

Странски учесници: Елој Морено
(Шпанија), Јап Робен (Холандија),
Мартина Видаиќ (Хрватска), Лилјана
Коробка (Молдавија/Романија), Саша
Бронвасер (Холандија)

Домашни учесници: Соња Станковска,
Лилјана Пандева, Томислав Османли,
Ивана Трајаноска, Иван Шопов

LITERARY READING “FREE AT LeAST?”

International participants: Eloy
Moreno (Spain), Jaap Robben (The
Netherlands), Martina Vidaić (Croatia),
Liliana Corobca (Moldova/Romania),
Sacha Bronwasser (The Netherlands)

Local participants: Sonja Stankovska,
Liljana Pandeva, Tomislav Osmanli,
Ivana Trajanoska, Ivan Shopov

Водител: Марко Марк

Host: Marko Mark

Република Северна Македонија
Министерство за култура и туризам

Комерцијална
банка

Plant a seed, grow a reader!

Co-funded by
the European Union

Netherlands

САША БРОНВАСЕР

Извадок од романот
Слушај

превод на македонски јазик:
Елизабета Божиноска

Париз, септември 2021

ВЕСТИТЕ СТАСАА БРЗО; таквите вести се како стрела.

Знаев дека си вовлечена во тоа истиот момент кога од Париз пристигнаа првите извештаи. Поминаа сега веќе речиси шест години, на петок тринаесетти. Датум како лош виц.

Разноразни луѓе се чекираа онлајн како „безбедни“. Пријатели, внука, далечен роднина. Луѓе со кои студирав, мои поранешни ученици. Излагачите од изложбата на фотографии, твоите колеги фотографии. И други, познаници на кои едвај се сеќавам; изненаден бев колку многу луѓе познавам на маргините на еден светски настан. И ти беше таму, Фло, а твојот профил остана нем. Зловесно тивок, како што велат.

SACHA BRONWASSER

Excerpt from the novel
Listen

Translated by
David Colmer

Paris, September 2021

THE NEWS TRAVELED FAST; news like that does.

I knew you had been caught up in it the moment the first reports came in from Paris. Almost six years ago now, on a Friday the thirteenth. A date like a bad joke.

All sorts of people checked in online as “safe.” Friends, a niece, a distant relative. People I’d studied with, my own former students. Exhibitors from the photo show, your fellow photographers. Others, vague acquaintances; I was surprised how many people I knew on the fringe of a world event. You were there too, Flo, and your profile stayed silent. Ominously silent, as they say.

Таа ноќ и деновите што следуваа ги проучував видеата и фотографиите во вестите. Ги прегледував десетиците снимки на превртени столови во летните тераси на кафулињата, тротоари прекриени со распарчено стакло, луѓе под изометрички кебиња што ги изнесуваат на импровизирани носилки од заштитна ограда. Фотографии на амбулантни и противпожарни возила застанати под чудни агли, насобрани полициски автомобили. Булеварите, авениите и плоштадите беа преполни со вработени во итните служби, но таа вечер недостигаше од сè.

Ова ли беше местото и часот? Твојата коса ли беше тоа? Твоите долги раце и нозе ли беа тоа? Твоите чизми? Ќе те препознам ли по сите овие години, во оваа средина?

Беше ли сè уште жива? Тоа, се разбира, беше прво што требаше да се прашам себеси.

...

„НЕ Е ИСТО ДА ГЛЕДАШ И ДА ВИДИШ“, нè научи одамна, додека сè уште бевме многу млади. Јас немав ни дваесет години; ти сè уште немаше ни триесет. Училицијата не беше затемнета како што вообичаено беше. Ти, нашата предавачка, не сакаше да го

That night and in the days that followed I studied the videos and news photos. I scrolled through dozens of shots of toppled chairs at sidewalk cafés, floors covered with shattered glass, people in space blankets being carried away on stretchers improvised from crush barriers. Pictures of ambulances and fire engines stranded at odd angles, clusters of police cars. The boulevards, avenues, and squares were packed with first responders, but everything was in short supply.

Was this the place and hour? Was that your hair? Were they your long limbs? Your boots? Would I recognize you after all these years, in this setting?

Were you still alive? That was what I should have asked myself first, of course.

...

“LOOKING AND SEEING AREN’T the same thing,” you taught us long ago when we were still so young. Me, not even twenty; you, not yet thirty. The classroom wasn’t darkened like it usually was. You, our instructor, weren’t going to whip up our enthusiasm for a photographer’s

разгориш нашиот ентузијазам за опусот на некој фотограф ниту за историјата на првата фотографија, не планираше да нè поведеш на експедиција со фотоапарат со стаклена плоча што го влечеш до некој оддалечен агол на светот за да ја снимеш глетката по првпат во историјата на универзумот.

Не, ти сакаше да нè научиш за тоа што е прво, пред фотографијата. И сакаше да го сториш тоа блиску до дома. Училищата во која се собиравме во утврдено време секоја недела беше, во најдобар случај, место што повремено го погледнувавме, но веројатно никогаш не го видовме. Сега тоа требаше да ни биде појдовна точка. Бараше од нас да му дозволиме на својот поглед да талка петнаесетина минути додека ментално именуваме сè. Дури откако ќе поминеше тој четвртина час ни беше дозволено да правиме белешки; тоа беше детски едноставна вежба.

Направивме како што побара, правевме сè што бараше. Во тоа време, разликата од десет години беше колку разликата помеѓу грдото пајче и лебедот. Цело време седеше во тишина, зјапајќи низ прозорецот, твојот профил осветлен од ниското есенско сонце. Со чизмите кренати на маса; тоа беа осумдесеттите години.

body of work or the history of the first image, not going to take us on an expedition with a glass plate camera that was being lugged to a distant corner of the world to record the view for the first time in the history of the universe.

No, you were going to teach us what comes first, before the photograph. And you were going to do it close to home. The classroom we had been gathering in at a fixed time each week was, at best, a place we had looked at occasionally but probably never seen. It was now going to be our starting point. You asked us to let our eyes roam for fifteen minutes while mentally naming everything. Only after that quarter of an hour had elapsed were we allowed to take notes; as an exercise it was childishly simple.

We did as you asked, we did everything you asked. Back then, ten years' seniority was the difference between duckling and swan. You sat in silence the whole time, staring out through the window, your sharp profile lit by the low autumn sun. With your boots on the table; it was the eighties.

Со месеци доаѓавме тука, но дури сега забележав како сè во училиницата —од свиснатите венецијанерки со своите валкани канапи до излитените плафонски панели — виси млитаво. Во воздухот меѓу флуоресцентните светилки се виореа правливи пајажини. Видовме и именувавме сè во тишина, од отсјајот на стариот линолеумски под (боја на сенф, исчукан) до избледените гипсени плафонски лајсни. Сè се замрзна, а потоа се врежа во меморијата како светлината на еден од дагеротипите за кои ни кажуваше неколку предавања претходно. До ден-денес можам да ги набројам оние неутрални, сосем неупадливи детали, дури и избледените картички во металните слотови на картотеката во аголот висока шеснаесет фиоки — и сфатив што се обидувавме да постигнеш. Оној што може да гледа, може и да кажува. А оној што може да кажува, забележува. Потребен ни е јазик за да си го наведуваме погледот.

Дури подоцна сфатив дека и покрај сè што се случува, која и да беше причината поради која ме одбра, кој и да беше виновен за тоа, сепак ти беше таа што ме научи како да бидам толку внимателен.

We'd been coming here for months and only now did I notice how everything in the classroom—from the sagging venetian blinds with their grimy cords to the weary ceiling panels—hung listlessly. Dusty cobwebs were swaying in the air between the fluorescent lights. We saw and named it all silently, from the gleam on the old lino floor (mustard, dented) to the discolored cornices. Everything condensed and then etched itself into memory like the light on one of the daguerreotypes you had told us about a few classes earlier. To this day I can still list those neutral, completely unexceptional details, even the faded cards in the metal slots on the filing cabinet in the corner, sixteen drawers high—and I understood what you were trying to achieve. Someone who sees can tell. And someone who can tell records. We need language to guide our eyes.

Only later did I realize that despite everything that happened, whatever reason you had for choosing me, whoever was guilty of what, it was still you who taught me how to be so observant.

ИВАНА ТРАЈАНОВСКА

Извадок од романот
Jeta

Кадрије претураше во шкафот, свиена како кифла, ги провираше рацете низ уредно здиплените штофови на дното. Ништо. Ја повлече вратичката и го затвори. Ги имаше пребарано и сите џебови од сите нејзини фустани закачени по боја како во палета за избор на материјали за тапазирање мебел, но попусто... Навидум, неверојатно за слеп човек, но таа точно знаеше каде му е местото на секое парче облека. Премести два фустана, ги измазни ракавите, ги потегна за долниот дел како да ги подготвува за пеглање и ја подмести закачалката. Фустаните беа подредени не само по боја, туку и според сезоната. Се редее летни, пролетни, зимни, па есенски комплети, од вискоза, свила, волна, чоја, и на крај,

IVANA TRAJANOSKA

Excerpt from the novel
Jeta

Translated by
Maja Trajanoska

Kadrije rummaged through the wardrobe, bent over like a crescent roll, running her hands through the neatly folded fabrics at the bottom. Still nothing. She pulled the door shut. She had already searched through the pockets of all her dresses too, hanging by color like a palette of fabric samples, but to no avail... Unbelievable, seemingly, for a blind woman, yet she knew exactly where each item belonged. She shifted two dresses aside, smoothed the sleeves, pulled gently at the bottom edges as though preparing them for ironing, then straightened the hanger.

The dresses were arranged not only by color but by season too. Summer, spring, winter, then fall outfits followed one another, made of viscose, silk, wool, broadcloth, and finally, slightly set apart, the house

малку одделени, беа домашните „ропчиња“, секако цветни, но нејзините беа во темни нијанси, исто како и сета нејзина облека, памучни и наштиркани, со белузлави широчки копчиња, совршено испеглани и намирисани од комбинација на омекнувач и средство против молци залепено на внатрешната страна од вратичката.

Зборуваше гласно: „Повторно некој претурал. Што мајка барал во мојот шкаф...“

Кадрије многу ретко излегуваше од дома, еве веќе дваесетина години, единствено за гласање на избори, локални, парламентарни, претседателски, прв и втор круг, како и вонредни, заедно со внуката под рака. Светот беше оваа соба која навечер ѝ припаѓаше на внуката, а преку ден беше нејзина. Секое утро ја будеше рано. Ќе влезеше во собата, без тропање, со својот препознатлив чекор – лесно лизгање на темносините папучи, и ќе седнеше на крајот на креветот. Ќе ѝ ги фатеше стапалата и со своите ладни, тенки, слаби, ковчести прсти, но со мазна и мека кожа, нежно ќе ѝ ги измасираше листовите. Девојката ќе станеше и ќе ја бакнеше баба си, па ќе ја поткренеше за да ја извади постел-

dresses, floral of course, though hers, like all her clothes, were in dark shades, cotton and stiff with starch, with wide off-white buttons, perfectly ironed and scented with a mixture of fabric softener and moth repellent stuck to the inside of the wardrobe door.

She spoke out loud. “Someone’s been going through my closet again. What on earth was anybody looking for in my closet...”

Kadrije rarely left home anymore. For nearly twenty years now, she had gone out only to vote—local elections, parliamentary elections, presidential elections, first rounds and second rounds, even snap elections—with her granddaughter guiding her by the arm. Her world was this room, which belonged to her granddaughter at night and to her during the day. She woke her early every morning. She would enter without knocking, with her distinctive step—the soft shuffling of dark blue slippers—and sit down at the edge of the bed. She would take her feet in her hands and gently massage her calves with her cold, thin fingers, bony yet soft-skinned. The girl would get up and kiss her grandmother, then help her up so she could remove the bedding. She would fold it neatly, like a rolled strudel, open the wardrobe, and place it at the

нината. Уредно ќе ја превиткаше, како штрудла, ќе ја отвореше вратата од шкафот и ќе ја ставеше на дното, над штофовите, точно според упатствата на Кадрије. Потоа ќе го прекриеше креветот со дебела кремаста прекривка, да личи на кауч, и повторно ќе ја подигнеше за рака за да го измазни убаво и под неа. Преку викенд, Кадрије само ќе легнеше до внука си, од спротивната страна, со главата крај нејзините стапала, и ја оставаше да поспие, но не до предодна, „*радни народ ноћу сјава, а дању ради*“, ѝ велеше. Откога внуката ќе го претвореше креветот во кауч, Кадрије го преседуваше денот на него, на средина, не потпирајќи се, малку подгрбавена, пушејќи со пепелниче в рака.

Тоа беше единечен кревет, пикнат под „мост“ од ред горни полици и два вертикални плакари одлево и оддесно. Телевизорот ѝ беше секогаш вклучен. Гледаше, или поточно слушаше вести и како ќе завршеа едни, го земаше далечинскиот управувач и го менуваше каналот за да ги слушне следните. Коментираше, пцуеше и се расправаше со телевизорот, па ќе ја заболеше главата. „Ме фркна главата од овие“, ќе речеше и ќе ја изгаснеше цигарата во пепелничето

bottom, on top of the folded fabrics, exactly as Kadrije instructed. Then she would cover the bed with a thick cream-colored bedspread to make it look like a couch, and once again help her up by the hand so she could smooth it neatly underneath her as well. On weekends, Kadrije would simply lie down beside her granddaughter, on the opposite side, with her head by the girl's feet, and let her sleep a little longer, though never too late. “Working people sleep at night and work during the day,” she would tell her. Once her granddaughter turned the bed into a couch again, Kadrije would spend the day sitting on it, right in the middle, without leaning back, slightly hunched over, smoking, with a small ashtray resting in her hand.

It was a single bed wedged beneath a bridge of overhead shelves connecting two tall wardrobes. The TV was always on. She watched, or rather listened to, the news, and as soon as one broadcast ended, she would pick up the remote and switch channels to listen to the next one. She commented, cursed, argued with the television, until her head hurt. “These people are making my head pound,” she would say, stubbing out her cigarette in the small ashtray in her hand, then rummaging through the

во нејзината рака, ќе буричнеше во џебот од домашниот фустан, секогаш полн со неколку лентички, и ќе скинеше спретно еден кафетин. Со една рака ќе го отвореше и, без вода, ќе го изгрицкаше како бонбона. Постепено, низ годините, бројот на кафетини се зголемуваше, па испиваше, или поточно изгрицкуваше, и по цела лента во еден ден. Внуката, која ѝ пазареше, одеше во неколку аптеки за да може да ѝ ја купи месечната доза на својата баба. „Како е тетка Кадрије? Нека внимава, не е убаво толку кафетин“, ѝ велеа маалските аптекарки, „Да ја поздравиш“, а таа се заблагодаруваше и се насмевнуваше не откривајќи ја тајната на баба ѝ дека зема четирипати по толку.

pocket of her house dress, always stuffed with several blister packs, skillfully tearing off a Cafetin tablet. She would unwrap it one-handed and, without any water, crunch it down like candy. Over the years, the number of Cafetins kept increasing, until she was taking, or rather crunching through, an entire strip in a single day. Her granddaughter, who did the shopping for her, went from pharmacy to pharmacy so she could buy her grandmother's monthly supply. "How's Aunt Kadrije? She should be careful, that much Cafetin isn't good for her," the neighborhood pharmacists would tell her. "Give her our regards." And the granddaughter would thank them and smile, never revealing her grandmother's secret—that she took four times that amount.

ЛИЛЈАНА КОРОБКА

Извадок од романот
Крајот на патиот

превод од романски јазик:
Ермис Лафазановски

На крајот од патот се наоѓа небото. Горе небо, долу небо, лево, десно и во сите насоки, небо, само небо! Возот полека се оддалечуваше, се топеше во далечината, враќајќи се назад. Понатаму нема пруга, тука заврши. А нас, по долгото патување во проколнатиот воз од пеколот, нè напуштија, нè отфрлија, нè зафрлија директно во небото. Небаре Бог ги слушнал нашите молитви и, по еден месец мачење, нè прати овде, во овој бескраен небесен рај. Небото започнуваше кај кратката, кревка и ретка трева, а наоколу колку што ти гледат очите ништо друго! Господи, стигнавме до крајот на патот, кој се наоѓа среде Твоите небеси! Изобилство воздух, за нашите изморени бели дрбови и изобилство убавина за нашите тажни очи, по темнината и загушливоста на вагоните!

LILIANA COROBKA

Excerpt from the novel
The End Of The Road

At the end of the road there was heaven. Heaven above, heaven below, to the left, to the right, and in every direction—heaven, nothing but heaven! The train was slowly moving away, melting into the distance, going back the way it had come. There was no railway beyond this point. It ended here. And we, after the long journey in that accursed train from hell, had been abandoned, cast aside, dumped straight into heaven. As though God had heard our prayers and, after a month of torment, sent us here, to this boundless heavenly paradise. Heaven began where the short, frail, sparse grass grew, and all around, as far as the eye could see, there was nothing else! Lord, we had reached the end of the road, which lay in the midst of Your heavens! An abundance of air for our exhausted lungs, and an abundance of beauty for

Воздух, воздух, воздух! Дишевме, викавме, скокавме нагоре, ние, помладите; останатите едвај се движеа, тресејќи се од возбуда и смеоштеност. Му благодаревме на Господ што стигнавме овде. Нè стави на големи и долги искушение, но така беше Твојата Волја, Господи! Му благодариме и го славиме нашиот Бог затоа што ни помогна да преживееме и затоа што не ја изгубивме нашата вера. Гледавме зачудени наоколу, се исплашивме од толкава небеса! Не си го замислувавме вака крајот на нашето патување. Не толку убаво. Над нас се вишеше едно пространо небо, а насекаде околу се простираше една огромна и заоблена земја, каква што никогаш порано не сме виделе. Сето божествено синило се беше собрало над нас и тоа не чекаше на тој крај на нашите маки.

Колку убаво место за умирачка, помисливме ние кога го видовме возот како полека се оддалечува и исчезнува, како никогаш да не бил тука. Стигнавме овде за да умреме, ние, тие што останавме живи, бидејќи многумина умреа на патот. Зошто да го чекаме успението на нашите души на небото? Еве, нашите кревки и тенки, скоро просирни тела, налик на оваа трева, беа донесени право во небото. Можеби сме веќе мртви, а ова е нашето небо, заслуженото небо!

our sorrowful eyes, after the darkness and suffocation of the carriages! Air, air, air! We breathed, shouted, leaped into the air, we younger ones; the others could barely move, trembling with excitement and bewilderment. We thanked the Lord that we had made it here. You had put us through great and long trials, but so was Your Will, Lord! We thanked and praised our God because He had helped us survive and because we had not lost our faith. We gazed around in amazement, frightened by so much heaven! We had never imagined the end of our journey like this. Not so beautiful. Above us stretched an immense sky, while all around us lay a vast, rounded earth such as we had never seen before. All the divine blue had gathered above us, and it was waiting for us at the end of our suffering.

What a beautiful place to die, we thought when we saw the train slowly moving away and disappearing, as though it had never been there. We had come here to die, we who had remained alive, because many had died along the way. Why wait for the ascent of our souls to heaven? Here we were, our frail and thin, almost transparent bodies, brought straight into heaven. Perhaps we were already dead, and this was our heaven, the heaven we had earned! We should not have arrived in this purity

Не требаше да пристигнеме во оваа чистота и небесна јасност валкани и полни со вошки. Ни беше срам, небаре газевме на нов чист тепих со обувки полни со кал или прав. Ова е премногу за нас Господи, преголем благослов за нас, недостојните кои скоро месец дена не се измиени! Дишевме полека, за да не се задушиме од премногу чистиот воздух. На гладниот не му се дава чинија со јадење, веднаш по исцрпувачка глад, може да го убиеш. Така и ние, дишевме полека за да не умреме од толку воздух, со страв, со недоверба, исцрпени од многуте и тешки искушенија. Еве, стигнавме сите, напуштени во странските небеса. Но не ја изгубивме надежта, знаевме дека си некаде блиску, не си далеку. Знаевме дека, каде што никој не нè чека, Ти нè чекаш, Господи! Не нè остави, добри Боже, зашто свет си, и на Тебе, на Отецот и на Светиот Дух слава возвишуваме – сега и секогаш и во вековите на вековите. Амин.

and heavenly clarity dirty and covered in lice. We were ashamed, as though we were stepping onto a new, clean carpet with shoes covered in mud or dust. This is too much for us, Lord, too great a blessing for us, the unworthy, who had not washed for almost a month! We breathed slowly, lest we suffocate from the sheer purity of the air. You do not give a starving man a full bowl of food immediately after a long and exhausting hunger—you might kill him. And so we too breathed slowly, lest we die from so much air, fearful, distrustful, exhausted by so many terrible and arduous trials. Here we were, all of us, abandoned in foreign heavens. But we had not lost hope; we knew that You were somewhere near, that You were not far away. We knew that where no one was waiting for us, You were waiting for us, Lord! You did not abandon us, good God, for You are holy, and to You, to the Father and to the Holy Spirit, we raise glory—now and forever and unto the ages of ages. Amen.

ТОМИСЛАВ ОСМАНЛИ

Извадок од романот
Дваесет и првиот

(...)
63.

Кавај одеше напред веќе половина час и се сети дека во книгата на Нушиќ беше наведен податокот дека подземниот премин од охридскиот влез до велгошкиот излез е долг цел еден час одење. Професорот почувствува жед и од ранецот ја извади својата стара војничка матарка, која го придружуваше на сите негови младешки теренски истражувања и отпивајќи голтки од неа, продолжи напред. Спуштајќи ја матарката, во длабочината на ходникот виде далечна светлина, а потоа и силуета на човек седнат наземи.

– Кој е тоа? – викна кон него непознатиот при што најнапред во гласот, потоа и во ликот, професорот Кавај ја здогледа познатата силуета.

TOMISLAV OSMANLI

Excerpt from the novel
The Twenty-First

Translated by
Maria Jones and Matthew Jones

(...)
63.

Kavay had been walking through the tunnel for half an hour now and remembered that Nušić's book claimed it took an hour from the Ohrid to the Velgošti end of the passage. Feeling thirsty, the professor pulled out from his rucksack the old army flask which accompanied him on all his research trips, and having taken a few sips from it, he continued forward. As he slipped the flask back into the rucksack, deep in the corridor he saw a distant light, against which he could discern the silhouette of a man sitting on the ground.

'Who is that?' the unknown man shouted, and Kavay first recognized the voice and then the face of the distant figure.

– Стефане – рече несигурно Климент Кавај – ти ли си?

– А, тоа си ти, Климе – одговори човекот со олеснување. – Мислев дека нема да ме најдеш.

– Се разбира – се доближи Кавај со Стефан Пипан, сега веќе повеќе лут, одошто изненаден од средбата – со оглед дека ме насочи на крива трага.

– Другарче, јас вистина мислев дека преминот е во малата црква... Дури сега видов каде вистина се наоѓа.

– Си доаѓал тука и други пати. Ми рече старата жена горе.

– Е добро де, не сакав веднаш да ти откријам каде се наоѓа влезот во преминот – рече Пипан. – Ќе ти го откриев штом ќе стигневме тука. Да не... да не бев спречен во тоа.

– А оној твој Градишки од матичниот факултет, кој божем толку многу те почитува е обичен лажго...

– Зошто? – спокојно праша Стефан Пипан.

– Зашто ми рече дека некни си умрел.

– Да, де – рече Пипан. – Некни вечер јас вистина умрев.

– Гледам – рече Кавај саркастично и му ја подаде матарката со вода. – Сакаш да се напиеш?

‘Stefan?’ said Clement Kavay apprehensively, ‘is that you?’

‘Ah, it is you, Clement,’ replied the man, relieved, ‘I thought you would never find me.’

‘But of course,’ said Kavay approaching Stefan Pipan, rather angrier now than surprised by their meeting, ‘Since you have sent me on the wrong trail.’

‘My friend, I truly believed that the passage was in the small church... It is only now that I have realized where it really is.’

‘But you have been here before. The old woman up there told me.’

‘Well, all right then, I didn’t want to disclose its location to you at once,’ said Pipan, ‘I would have told you upon our arrival here. If only... I hadn’t been prevented.’

‘And that Gradiški from your faculty, who apparently held you in such high esteem, is an ordinary liar...’

‘Why?’ asked Stefan Pipan unperturbed.

‘Because he told me that you had died the night before last.’

‘Well, yes,’ said Pipan, ‘I did die the night before last.’

‘I can see that,’ said Kavay sarcastically and passed him the flask filled with water. ‘Do you want a drink?’

– Не сум жеден – рече Пипан и додаде – ние покојниците не пиеме.

Кавај го погледна својот пријател.

– Ако се шегуваш, не е ни малку смешно – му рече незабележливо подголгнувајќи.

– Не се шегувам, пријателе. Сè си има крај на веков, па така и јас. Само што јас не сакав да одам горе, туку долу. Цел живот го барам преминот и да не умрев, немаше ни да го најдам.

Кавај, со подотворена уста, занемено го гледаше покојниот пријател.

– Ајде, ајде – му рече на тоа Пипан – не туку ми се потресувај. Сениште како сениште. Ни прво ни последно. Пак, што има лошо во тоа да сретнеш дух на добар пријател, не е така?

Сето тоа го кажа така срдечно, што Кавај малку се подотпушти.

– Веројатно... – рече Кавај и продолжи со пове-дар тон. – Ти значи реши да влезеш во Нушиќевиот премин...

– Љубопитен сум, пријателе, до смрт. Поправо, и по неа. Секој човек си има свои лунки, а лунката на професорите е истражувањето, не е така?

‘I’m not thirsty,’ said Pipan, and added, ‘The dead are never thirsty.’

Kavay looked at his friend.

‘If you’re pulling my leg, you can see that I’m not laughing,’ he said, gulping unnoticeably.

‘I am not joking, my friend. Everything has to end in this world, and so did I. It’s only that I didn’t want to go up there but down here. I’ve been obsessed with this passage all my life and if I hadn’t died, I would never have found out where it leads.’

Kavay stared speechless at his deceased friend, his mouth gaping.

‘Come on!’ Pipan reacted, ‘Don’t go fainting on me now. I am just a ghost like any other. I won’t be the first, or the last. And anyway, there’s nothing bad in meeting the ghost of your good friend, is there?’

He said all this with such cordiality that Kavay relaxed somewhat.

‘Probably...’ said Kavay and continued in a more cheerful manner, ‘So, you’ve decided to take a walk down Nušić’s passage...’

‘I’ve always been curious, my friend, unto death. And after it, as well, actually. Every man has his own whims, and a professor’s whim is his research, isn’t that so?’

– Така е – питомо се согласи Кавај изненаден од спокојот со кој веќе почна да се соочува со необичните појави што од изутрина му се случија.

– Сега гледам зошто никогаш не сум можел да разберам зошто се велело „покој на душата“. Ц-к, море. Тоа за нас не важи. Ќе видиш и сам...

– Далеку било! – едвај забележливо си поплука Кавај в пазуви како што некогаш гледаше дека прави баба му во куќата на Месокастро.

– Блиску, далеку, тоа ти е – рече Пипан. – Единствено ми е жал за винцето. Многу сакав да си цуцкам. Од тоа и умрев. Некни вечер добив капка од капка. До душа, не беше капка, туку половина шише вранец.

(...)

‘It is,’ Kavay agreed meekly, surprised by the serenity with which he had faced all these unusual phenomena.

‘Now I see why I could never understand that ‘rest in peace’ stuff. No way. That doesn’t apply to us. You’ll see for yourself...’

‘God forbids!’ Kavay spat, barely noticeably, into his armpit to ward off evil spells, as he remembered his grandmother doing in the house in Mesocastro.

‘Whether God does or not, it’s all the same,’ said Pipan. ‘I only miss my wine. I loved swigging a drop or two. The drop actually dropped me dead the night before last. In point of fact, it wasn’t just a drop, but a half bottle of Vranec...’

(...)

ЕЛОЈ МОРЕНО

Извадок од романот
Мрежи

Превод од шпански јазик:
Виолета Јагев

Речиси една година седам во оваа соба: место исполнето со камери, микрофони, компјутери и екрани. Место во кое, теоретски сè е совршено; во кое никој не ми додева... место создадено за мене, за нас.

Освен тоа, ја имам најсилната интернет-врска што постои, најквалитетното озвучување и, пред сè, непосреден и бесплатен пристап до сите можни апликации.

Ах, и тоа што е најважно, собата има толку добар безбедносен систем што, досега, ниеден од моите следбеници не успеал да допре до мене.

Одамна прифатив дека мојот живот никогаш нема да биде како животот на обичните луѓе, затоа што никогаш не бил таков, затоа што се родив славен.

ELOY MORENO

Excerpt from the novel
Networks

I have spent almost a year in this same room: a place surrounded by cameras, microphones, computers and screens. A place where, in theory, everything is perfect, where nobody bothers me... A place made for me, for us.

Plus, I have the most powerful internet connection there is, the best possible sound quality and, of course, instant and free access to all the applications I could ever want.

Oh, and most importantly, this room has a security system so tight that none of my followers have been able to get to me. Not yet, anyway.

I have long assumed that my life would never be exactly like that of a normal person—because it has never been—because I was actually born famous.

Јас сум тоа што се нарекува среден *инфлуенсер* бидејќи немам милиони следбеници, но ги имам во доволен број за да ме ангажираат повремено од фирми за да ги рекламирам најновите видеоигри, ексклузивна брендирана облека, ограничени серии патики, освежителни енергетски пијалаци...

И покрај тоа што заработувам многу пари, имам потреба од повеќе, од многу повеќе, зашто имам еден проблем... за кој би можело да се каже дека е здравствен. Во овој момент сè уште нема лек, не е најдено решение, но за среќа, неколку компании подолго време вршат истражувања, и тоа ми влева надеж. Целата моја заработка ја донирам за тие проекти.

Тоа не го споделувам на интернет бидејќи е моја тајна и никој не мора да ја знае таа страна од мене. Едно од правилата на *инфлуенсериие* е дека луѓето треба да го гледаат само убавиот дел од нашиот живот, сите други работи е подобро да се скријат. Освен тоа, сопствениците на фирмата нема да дозволат да зборувам на таа тема, ако го направам, тоа веднаш ќе го избришат мојот кориснички профил. Во тој случај не ќе можам да вложувам пари во истражувањата, а тоа би значело да изгубам секаква надеж.

Сопствениците на сето ова најчесто ми кажуваат што да правам, што да кажам, кои слики да ги обја-

I'm what they call an average influencer. I don't have millions and millions of followers, but I have enough to get companies to sponsor me now and then to promote the latest video games, clothing from exclusive brands, limited-edition trainers, those energy drinks... You get it.

I earn a fair amount of money, but I need more. Much more. Because I have a problem. A health problem. Right now there is still no cure. They have not found a definitive solution, but fortunately there are several companies that have been conducting research on it for a while, and that gives me a lot of hope. I donate everything I earn to these projects.

I never talk about it online, because it's my secret and no one needs to know about this part of my life. One of the rules of being an influencer is that people should only see the beautiful side; everything else is better left hidden. And the company owners would not let me talk about this. They would delete my account as soon as I did. Then I would no longer be able to donate my money to the research and all my hopes would die.

The owners have told me many times what I have to do, what I have to say, the photos I should post, the

вам, каква рекламна кампања да водам, кои производи да ги рекламирам... дури се обидоа да ме научат што да чувствувам.

Но со текот на времето и јас научив да ги мамам, и тоа толку добро што мислат дека им ја кажувам вис-тината. Проблемот е во тоа што стигнав до моментот кога не можам да разликувам што е правилно и што е погрешно, што е добро и што е лошо.

Моето име е Алекс, иако сите ме знаат како @alex_reddast, и во овој момент имам речиси половина милион следбеници на најновата социјална мрежа: *Мииџин*.

Овде има и други како мене, и тоа многу. Сите се наоѓаме во огромна хала со неколку десетини соби, во индустриски комплекс надвор од градот.

Во мојата соба има екрани преку кои можам да ги следам внатрешните и надворешните камери на зградата; ги проверувам редовно бидејќи некогаш правам работи што не се добри, што не се воопшто добри, па често помислувам дека еден ден ќе дојдат по мене.

И токму денеска е тој ден.

Денеска дојдоа по мене.

promotional campaigns I should accept, what products I should promote... They have even tried to tell me what I should feel.

But over time I have also learnt to lie to them in such a sweet way that it seems like I'm telling the truth. The problem is that now I'm at the point that I can't distinguish between what is right and wrong, good and bad.

My name is Alex, but everyone knows me as @alex_reddast, and I currently have almost half a million followers on the latest social network: Meeteen.

There are more like me here, many more. We are all in a huge ware1 building with dozens of rooms, in a business park on the outskirts of the city.

I have screens in my room that let me see the building's internal and external camera feeds. I'm always keeping an eye on them because occasionally I do things that are not good, not good at all. I always knew they would come for me one day.

That day was today. They came for me today.

Во 09:23:38 часот наутро, три полициски возила паркираа надвор од халата. Излегоа неколку полициски службеници кои, по барање свонче што не постои, почнаа силено да тропаат на главната врата.

Се поврзав со камерата и со микрофонот од еден од внатрешните ходници, и го видов шефот на обезбедувањето на зградата како зборува со техничарот што обично доаѓа во мојата соба кога ќе се појави некој проблем.

– Извади го! Извади го! Нека исчезне! – му викаше шефот на обезбедувањето на техничарот.

– Алекс? Зошто? Што се случило?

– Заповед од горе. Алекс мора да исчезне, не смеат да го најдат – инсистираше шефот.

– Ама... – се колебаше техничарот.

– Треба да исчезне! Треба да исчезне и тоа веднаш!

– Ама...

– Ајде! – викаше шефот на обезбедувањето. И со тоа го заврши разговорот.

Техничарот поита кон мојата соба.

Во тој момент се слуша истрел однадвор: преку камерата видов дека еден од полицајците пукал во

At 09:23:38 in the morning, three police cars pulled up outside the warehouse. Several officers got out and, after looking for a non-existent doorbell, started banging loudly on the main door.

I linked up to the camera and microphone covering one of the interior aisles and I saw the building's security chief talking to the technician who usually comes to my room when there is a problem.

“Get him out, get him out.” Make him disappear!” the security chief yelled at the technician.

“Alex? But why? What’s going on?”

“These are orders from above. Alex has to disappear, they cannot find him,” he insisted again.

“But...” the technician hesitated.

“Make him disappear! Right now!”

“But...”

“Now!” screamed the security chief. And that’s where the conversation ended.

The technician started running towards my room.

Just then a shot was heard outside. I saw in the feed that one of the officers had blown the lock on the main door. In a few seconds, they were all inside the warehouse.

бравата од главната врата. За неколку секунди сите беа внатре во халата.

Треба да исчезне.

Сакаат да се ослободат од мене, а тоа значи дека сум направил нешто лошо, нешто многу лошо... проблемот е дека не знам што е тоа. Во последно време посетував места до кои не требаше да пристапувам: веб-страници на владата, на војската, заштитени сајтови... Успеав да извлечам пари од банки, фирми, па дури и од *Мийџин*... но секогаш правев сè така што не оставав никакви траги, сигурен сум, тоа значи дека станува збор за нешто друго... Можеби е поради сликите, не ги заштитив доволно.

Одамна знам дека нешто вакво може да се случи. Поради тоа си подготвив излез. Кога ќе влезат, ќе мислат дека сум сè уште тука, но мене ќе ме нема. Ќе бидам отицен.

Сепак ќе мора да ја известам Бети дека ќе бидам исклучен неколку дена.

Здраво, Биџбиџ.

Мислам дека сакаат да исчезнам.

Мислам дека тоа е поради сликите.

Мислам дека ме сакам.

Make him disappear.

They want to get rid of me, and that means I have done something bad, very bad... The problem is that I don't know exactly what. Lately I have been visiting sites I should not be accessing. Government, army, protected sites... I have also managed to withdraw money from banks, companies, even from Meeteen. But I was always careful not to leave a trace, I'm sure of that, so it must be because of something else... Maybe it was the photos. I wasn't so careful there.

I've known something like this could happen for a while. That's why I've been planning my exit. When they come in, they will think I am still here, but I won't be. I will have managed to get away.

Even so, I have to let Betty know that I won't be able to connect for a few days.

Hi Bitbit,

I think they're going to make me disappear. I think it's because of the photos.

I think I love you.

ИВАН ШОПОВ

Извадок од збирката микрофигции
Зенџирифуџа

IVAN SHOPOV

From the book of microfiction
Zentrifuge

Translated by Christina
E. Kramer

МИСИЈА

Редарот во киносалата ми впери во лицето силен сноп светлина од батериската ламба. И покрај тоа што се намуртив и подзамижав, не забележав извинувачки тон во неговите зборови: – Местово не е ваше! – Погледнав внимателно во бројот на седиштето и редот пред да седнам, но допуштив дека е можно да сум згрешил. Го извадив билетот од џебот за да проверам дали се наоѓам на своето место, а уште пред да стигнам да прочитам што било, ми пријде девојка во докторски бел мантил, грабнувајќи ми го билетот од рацете: – Станувајте! Местово не е ваше! – Збунет, се исправив, неспремен за нејзиниот следен потег: – И

MISSION

The guard in the movie theatre pointed the strong beam of the flashlight in my face. As I grimaced and blinked, I didn't notice the apologetic tone of his words: 'This isn't your seat!' I had looked carefully at the number of the seat and the row before sitting down, but I accepted that I might have made a mistake. I took my ticket from my pocket to check whether I was in my own seat, but before I could read what was there, a young woman in a white lab coat came up and snatched the ticket from my hands. 'Get up! This isn't your seat!' Confused, I straightened up, unprepared for her next move. 'This jacket isn't yours either!' she said and began pulling it off

јакнава не е ваша! – рече и почна да ми ја соблекува. Со хируршки нож ми ја распори блузата на неколку места и таа само се лизна на подот. Разголен, почувствува бодож од пендрек во грбот, лутиот полицаец врескаше: – Градов не е твој! – Парталава бабичка со изглед на бездомничка викаше: – И овие не се твои – додека ми ги тегнеше патиките од стапалата.

– Косата не е твоја – рече мажот од редот пред мене.

– Очите не се твои – додаде докторката и се обиде да ми стави превез врз нив, но ѝ ги оттурнав рацете.

– Кожата не е твоја – рече редарот и заедно со докторката, бабичката бездомничка и неколку полицајци ме изнесоа од киносалата.

– Планетава не е твоја! – рекоа во еден глас, ми натнаа космонаутски скафандер и ме лансираа некаде високо.

Лебдам во бескрајниот простор без да знам на каква мисија сум испратен и се прашувам: добар ли беше филмот? Пропуштам ли нешто или можам да бидам сосема спокоен?

me. With a scalpel she slashed my shirt in a few places, and it slipped to the floor. Stripped, I felt the stab of a truncheon in my back, the angry police officer shouting: 'This is not your city!' The ragged granny who looked homeless screamed: 'Those aren't yours either,' and she yanked my sneakers from my feet.

'That hair isn't yours,' said the man in the row in front of me.

'Those aren't your eyes,' added the doctor as she tried to put a veil over them, but I pushed her hands away.

'That skin isn't yours,' said the guard, and with the doctor, the old homeless lady and several police officers, he carried me from the theatre.

'This planet isn't yours!' they said in one voice, as they put me in a cosmonaut suit and launched me high up somewhere.

I am floating in endless space without knowing what sort of mission I've been sent on and I ask myself: Was the movie any good? Am I missing something or can I be totally calm?

РЕДИЦА

Старата телефонска говорница покрај поштата не работи со години, но тоа не го спречува мажот секој ден да влегува во кабината и да зборува во слушалката со часови. Поради досада или поради нешто друго, решавам да се пошегувам со него и застанувам пред говорницата како да чекам ред. Тој престанува да зборува, се свртува кон мене и ме погледнува луто. Се правам дека не ги забележувам лутината и острината на погледот, па со прашални гестови се обидувам да дознам уште колку ќе трае неговиот разговор.

– Па не гледаш ли дека говорницата не работи? Будало една! – ми одговара бесно и помислувам дека идејата да се шегувам со него на тој начин не беше баш најдобра.

Се свртувам да си одам, но забележувам дека зад мене стои уште еден човек, по него млада девојка, зад неа дете за кое би се рекло дека нема ниту седум години, маж, па по него уште еден...

Ми се чини дека сега веќе нема назад.

THE QUEUE

The old telephone booth by the post office hasn't worked for years, but that doesn't stop the man who goes into the cabin every day and talks into the receiver for hours. Either out of boredom or something else, I decide to play a joke on him, and I stand in front of the phone booth as if I'm waiting my turn. He stops talking, turns to me and gives me an angry look. I pretend not to notice the anger and sharpness of his gaze, and with questioning gestures I try to determine how much longer his conversation is going to last.

'Hey, don't you see that the phone in the booth doesn't work? You idiot!' he tells me furiously, and I decide my idea of teasing him in this way wasn't exactly a good idea.

I turn to go, but I notice that behind me is standing another man, and behind him a young girl, behind her a child, who, I would guess, isn't even seven years old, then a man, and behind him another.

It seems that now there is no turning back.

МАРТИНА ВИДАИЌ

Извадок од романот
Дрвеници

Превод од хрватски јазик:
Ѓорѓи Крстевски

Можеше да биде рана пролет, но ноќта беше мошне студена. Кога бевме на средината од каналот, почна да дува ветер. „Нормално е ова“, дофрли Анте преку рамената на момчето кое се стисна на клунот од чамецот. Се обидов да му го уловам погледот, но не видов ништо освен крупната маса тело кое веслаше многу поенергично од својата вистинска природа. Зошто беше толку мрачно? Можеби облаците уште тогаш го беа целосно прекриле небото, а не подоцна, кога отпловивме далеку од градот, завлеговме меѓу островите, и кога сфативме дека нема да го избегнеме невремето. Морето нè измами, како многумина претходно. Не верувам дека си била на отворено море додека надоаѓа буре. Ќе ти кажам, Студена: другите

MARTINA VIDAİĆ

Excerpt from the novel
Bedbugs

Translated by
Ellen Elias-Bursać

The season may have been early spring; the night was downright cold. When we were out near the middle of the canal, the wind picked up. “That’s to be expected,” said Ante over his shoulder to the boy who was huddling in the stern. I tried to catch Ante’s eye, but there was nothing for me to see but the big hulk of his body, rowing with more vigor than was in his nature. Why such a dark night? Maybe the clouds had already blanketed the sky by then, and not later, once we’d ventured farther from town, navigating in among the islands, when we realized we wouldn’t be able to avoid a squall. The sea had tricked us, as it had tricked so many before us. I reckon you’ve never been out to sea when a storm is rising. I’ll tell you, Hladna: the illusion then is that you’re not there with

луѓе се илузија. Постои само мокриот мрак кој ти го стегна грлото, ти ги мрзне очните јаболкца, продира до најтоплите делови на стомакот и те ниша како што едно дете ниша на дланката бубачка што набрзо ќе ја згмечи. Опипував по внатрешноста на чамецот, но никаде не најдов ништо што би дало сигурно решение. Го чувствував мирисот на Антеовата пот и можев јасно да си замислам како истовремено му е ужасно ладно и ужасно жешко, како по дебелиот врат му избиваат црвени дамки, како секој миг преку грбот го полазува иглестата паника, бидејќи не е сосем сигурен дали сè уште ги држи двете весла. „Можеби треба да побараме помош“, го слушнав како процедува низ ветерот и дождот, немојќно припивајќи ги рацете на мевот. „Нема!“, решително викнав. Не се чуди, Студена. Анте беше дете на Аница и на Драган, но јас бев сестра на четворица возрасни и секогаш чувствував дека треба да сум постара одошто сум. Дека не треба да крадам чамци. Дали навистина бев подготвена да го загрозам сопствениот и да загрозам туѓи животи заради обична суета. О, да, бев. Во мене се разбуди нешто што ме натера да ги решавам најтешките математички задачи, да проектираам извонредни куќи, таа жилавост на дете кое пораснало пред да се

anybody else. All you know is the drenching darkness, the clench in your throat, the freezing eye balls, the cold penetrating to the warmest parts of your belly and rocking you the way a kid tips a bug in his hand before he squashes it. I patted the inside of the boat, but nothing could offer a secure outcome. I smelled Ante's sweat and clearly imagined how he was feeling both terribly cold and terribly hot, how red splotches were rising on his thick neck, how a prickling panic was running down his back, because he wasn't certain anymore of having a grip on both oars. "Maybe we should call for help," I heard him mutter through the wind and rain, helplessly clutching his arms to his belly. "We will not!" I yelled sharply. No surprise there, Hladna. Ante was Anica and Dragan's child, but I was a sister to four grown-ups, and I always felt as if I ought to be older than I was. That I shouldn't have to steal rowboats. Was I really prepared to place my own life and the lives of others in jeopardy out of sheer vanity? Oh, yes, I was. Something inside me spurred me to tackle the most challenging of math problems, to design brilliant buildings—the tenacity of a child who was a grown-up even before she was born, who always had to prove to everyone she could manage on her own. I turned around in the dark; some of the

роди, кое сè уште мора да им покажува на сите дека може да сработи само. Се вртев во мракот: некои од светлата што се гледаа сигурно беа во наш досег. Да знаеш колку бев злорадосна кога навистина сфатив дека еден од малите острови ни е релативно близу и дека поголема е можноста да успееме да допловиме не го него туку на јужната страна од други два поголеми острови. Овие двајца идиоти, си мислев, попрво би им се јавиле на мајките да ги извлечат. Му наредив на момчето на клунот да весла со рацете од левата страна, а јас веслав од десната. Брановите веќе беа толку високи што ги бев намокрила ракавите од бундата до рамото, лицето ми беше заплискувано од сите страни и ја чувствував мократа коса на образите, иако воопшто не ми студеше. Студот дојде отпосле, кога допловивме. Некои рибари ни помогнаа да го врземе чамецот, извлекоа однекаде суви ќебиња. Од цврстата подлога бурата веќе не се чинеше толку страшна, беше само обичен пороен дожд со малку ветер, но јас не престанував да се тресам. Паметам дека некаде накратко влеговме да се згрееме, во некој подрум или кука на едниот од рибарите, и уште истата ноќ се вративме по истиот пат. Момчето од клунот беше силно возбудено од настаните и не прес-

lights I could see must be reachable. If only you knew how joyfully scampish I was when I saw that one of the smaller islands was quite close by, but that we had better chances of landing not there but on the southern shores of two larger ones. These two numbskulls, I thought, would rather call on their mommies to save them. I told the boy in the stern to paddle with his hands on the port side while I paddled on the starboard. The waves were so big that my winter jacket was soaked to the shoulders, my face was sprayed on all sides, and my wet hair was plastered to my cheeks, but I felt no chill at all. The cold came later, once we'd landed. A few fishermen helped us tie up at the wharf, and from somewhere they produced dry blankets. Once we were on land, the storm didn't seem so dreadful. It was an ordinary light downpour with a little wind, but I couldn't stop shivering. I remember we went somewhere briefly to warm up, to a cellar or the home of one of the fishermen, and that same night we rowed back the same way we'd come. The boy in the stern was excited beyond all measure by the events and could not stop talking. I watched his teeth gleaming in the moonlight, his stupid apelike arms gesticulating, so I told Ante: "Hey there, birdie boy, you may wear a Che Guevara T-shirt, but rowing is definitely not your

тануваше да зборува. Му ги набљудував забите кои блескаа на месечината, неговите глупави мајмунски раце кои мавтаа наоколу, па му реков на Анте: „Гулапче, ти може да носиш маица со Че Гевара, ама не знаеш да веслаш“. Ми се налути и ми ги препушти веслата. Подоцна приказната кружеше некое време меѓу нашите врсници, но некако не успеа да стигне до Аница и до Драган. Толку се плашев дека би можело да се дознае дека сум станала малку арогантна. Престанав да докажувам дека сум најпаметна од сите и да се расправам со професорите. Можеби успеав да докторирам токму поради тој чамец. Но, зошто сега мислев на тоа?

forte.” Can you believe such a sentence ever crossed my lips? This made him angry, and he gave me the oars. Later the story made the rounds for a time among kids our age, but somehow it didn’t reach Anica and Dragan. I was so scared the word might get out that I softened my arrogance. I stopped claiming to be smarter than everybody else and badgering my teachers. Maybe that rowboat is why I was later able to defend my doctoral thesis. But why think about this now?

ЛИЛЈАНА ПАНДЕВА

Извадок од романот
Зара Зарина

Потрадиционално семејство од Јаневци немаше. Се знаеше кој што треба да прави, кој ден што да се готви, кој ден да се почне со посевот, и да врне оп-ределениот ден мораше да се жнее, за секоја девојка од семејството се подготвуваше истата руба, стариот Јане си имаше свое место во црквата, се почитуваа и се празнуваа сите празници. Единственото што не можеа да го внесат во традицијата беа мажачките и женачките во семејството. Не дека последниот збор не беше на стариот Јане, но сепак тешко се наоѓаше снаа по нивна мерка. Мајката на Зора за тоа беше најдобар пример. Премногу бела за нив, премногу нежна, многу бавна, секогаш насмеана и преубава. Убавината им беше последното нешто што ги загрижуваше Јаневци. Знаеја дека колку и да се грди, секој потенцијален момок за женење или секоја немажена девојка потајно посакуваа да влезат во нивното семејство. Така што, убавината

LILJANA PANDEVA

Excerpt from the novel
Zara Zarina

There was no more traditional family than the Janevci. Everyone knew what they were supposed to do, what was to be cooked on which day, which day to begin sowing, and that, even if it rained on the appointed day, the harvest had to be brought in. Every girl in the family was given the same traditional dress. Old Jane had his own place in the church. All the holidays were respected and celebrated. The only thing they could not fit into their traditions were the marriages in the family. Not that the final word did not belong to Old Jane, but it was still difficult to find a daughter-in-law who met their standards. Zora's mother was the best example of that. Far too fair-skinned for them, far too delicate, very slow, always smiling, and beautiful beyond words. Beauty was the last thing the Janevci worried about. They knew that, no matter how ugly they might be, every prospective bridegroom or unmarried girl secretly wished to become part of their family. So, in the end, beauty did matter

сепак им беше грижа. Претпочитаа работливи од убави луѓе. За среќа, и неработниците кај Јаневци стануваа работници, а потомците уште од пелени ги учеа на послушност и вредност. Кај Зора се собрало од сè по малку. Беше убава, вредна, со почит кон возрасните, умна и талентирана, што би рекле во Мокрино – за сè ја бива. Единственото нешто што малку отскокнуваше од поставените граници беше послушноста. Ќе направеше сè што ќе побараа од неа, но тогаш кога таа сака. Бидејќи на Јаневци им беше важен крајниот резултат не ѝ влијаеја на речиси занемарливата, но сепак присутна непослушност. Не сакаа да ѝ ги сечат крилата, зашто слободниот дух на Јаневци им беше мошне важен. Беа такви какви што беа, но слободни во умот. Сега таа слобода Зора почна да ја (зло)употребува. Комплетно ѝ се предаде. Далеку од дома, не постоеја стеги што ќе ја држат на место. Абу-Зар ѝ ја зголеми слободата, од Скопје до Кабул. Час беа тука час во Авганистан. Абу-Зар беше одличен раскажувач. До ситници ѝ го опишуваше животот во Кабул, дотолку што на моменти помислуваше дека го чувствува мирисот на градот. Нејзиното раскажување, пак, будеше желба кај Абу-

to them after all. They preferred hardworking people to beautiful ones. Fortunately, even those who did not work among the Janevci became workers, while their descendants were taught obedience and the value of hard work from the moment they were born. Zora had a little bit of everything. She was beautiful, hardworking, respectful toward her elders, clever and talented – as they would say in Mokrino, there was nothing she couldn't do. The only thing that strayed slightly beyond the boundaries they had set was her obedience. She would do anything they asked of her, but only when she wanted to. Since the final result was what mattered to the Janevci, they did not let her almost imperceptible, yet nevertheless present, disobedience bother them. They did not want to clip her wings, because the free spirit of the Janevci was very important to them. They were what they were, but they were free in their minds. Now Zora had begun to (mis)use that freedom. She surrendered herself to it completely. Far from home, there were no restraints to keep her in place. Abu-Zar expanded her freedom all the way from Skopje to Kabul. One moment they were here, the next they were in Afghanistan. Abu-Zar was an excellent storyteller. He described life in Kabul to her down to the smallest detail, so vividly that at times

Зар што поскоро да го види зеленилото на Беласица, богатиот род на полето и да се полие со студената вода од Изворот. Многу кратко се знаеја, но веќе се познаваа. Нивната врска стана толку силна што не можеа еден без друг. Сè уште се немаа бакнато. Прво станаа пријатели, потоа љубовници!

А Абу-Зар гореше од желба да ја бакне. Но во неговата земја интимните допири се дозволени дури по стапувањето во брак. Тука не е така. Секојдневно ги гледаше своите познаници како разменуваат нежности со девојки. И тоа не со една. Тоа му беше чудно. Во неговата земја само со таа што ќе ја земеш за жена со алат од Алах, можеш да го правиш тоа, но не на јавно место. Тоа впрочем и ѝ одговараше на Зора. Иако сите знаеја дека се во врска. Но во тајна, се залажуваше таа. Сепак, се држеа за раце. Нејзината дланка во неговата. Како кога прв пат си подадоа раце. Цврст стисок. Како да се плашеше да не му избега. Тогаш ниту едниот од нив сè уште не знаеше дека само смртта ќе ги раздели.

Секој ден ја запознаваше сè повеќе. Впрочем, таа беше толку едноставна личност. Кога покрај неа

she imagined she could smell the city. Her own stories, meanwhile, awakened in Abu-Zar a longing to see the greenery of Belasica, the abundant crops in the fields, and to pour the cold water of the Spring over himself. They had known each other for only a very short time, but already they knew one another. Their bond had become so strong that they could no longer bear to be apart. They had not kissed yet. First they became friends, then lovers!

And Abu-Zar burned with the desire to kiss her. But in his country, intimate touching was permitted only after marriage. Here, it was not like that. Every day he saw people he knew exchanging tenderness with girls. And not with just one. That was strange to him. In his country, you could do such things only with the woman you took as your wife, with Allah's blessing, and never in public. That, in fact, suited Zora perfectly. Even though everyone knew they were in a relationship, she deluded herself into believing it was a secret. Still, they held hands. Her palm in his. Just as when they had first reached out to one another. A firm grip. As if she were afraid he might slip away. Neither of them knew then that only death would ever separate them.

Every day he came to know her a little better. She was, after all, such a simple person. Whenever a bee

ќе зазучеше пчела, ѝ се тргаше од патот и ја насочуваше кон најблискиот цвет. Ги собираше коските и останатото месо од тие што седеа околу неа во мензата во една ќеса и потоа ги оставаше надвор за да се нахранат домските кучиња, така ги викаше, никако кучиња скитници или, пак, улични кучиња. Тие, пак, кротко ја чекаа по секој оброк пред влезната врата од мензата. А кога виде дека на симсот од прозорецот на нејзината соба на деветтиот кат остава вода во едно пластично канче од кисело млеко, исечено до половина, за птиците, потполно го освои.

Птиците им беа заедничка љубов. Таа дури знаеше да го имитира црцорот на секоја птица. Мислеше дека освен него никој тука не ги познава птиците, но таа им го знаела и јазикот, или уште поубаво песната. Со гугуткање секое утро повикуваше две гугутки на нејзиниот прозорец. Веќе ги чекаа ронки леб и вода во канчето. Еднаш беше сведок на речиси војна меѓу птици. Имено, на ниеден друг прозорец во трите блока на домот немаше гнездо од птици. На нејзиниот имаше гнездо од ластовици што на лето на некој начин им ја узурпираа територијата на гугутките и на врапчињата.

buzzed past her, she would step out of its way and guide it toward the nearest flower. She collected the bones and leftover meat from those sitting around her in the canteen, put them into a bag, and then left them outside for the dormitory dogs to eat. That was what she called them — never stray dogs or street dogs. The dogs, in turn, would quietly wait for her after every meal by the entrance to the canteen. And when he saw that on the windowsill of her room on the ninth floor she left water for the birds in a plastic yoghurt cup cut in half, she completely won him over.

Birds were a love they shared. She could even imitate the sound of every bird. He thought that, apart from him, no one here knew anything about birds, but she knew their language — or, better still, their song. Every morning, cooing softly, she called two collared doves to her window. Crumbs of bread and water in the little cup were already waiting for them. Once, he witnessed what was almost a war among the birds. There was not a single bird's nest on any other window in the three dormitory blocks. Her window, however, had a swallow's nest, and in summer the swallows somehow usurped the territory of the collared doves and sparrows.

Тој ја подучуваше на сè што имаше научено за птиците, но и таа него. Му кажа дека ластовиците прават гнездо под стреите на домовите на добри луѓе. Така во Мокрино се распознавале меѓу себе. Некои оделе дотаму што се обидуваа сами да направат гнездо. Но и да им успевало тоа да заличи како да е правено со птичји клун, останувало без птици. Празно. А празно гнездо е поразително за човекот.

Ниту тој ниту таа не знаеја дека еден ден нивната ќерка ќе преживува благодарение на птиците, но, исто така, и дека нивното гнездо, нивниот дом полека ќе се празни, за на крај да го срушат тие што не знаат како пеат птиците. Како пее слободата.

He taught her everything he had learned about birds, but she taught him, too. She told him that swallows built their nests beneath the eaves of the homes of good people. That was how people in Mokrino recognized one another. Some even went so far as to try to build a nest themselves. But even if they managed to make it look as though it had been made with a bird's beak, it remained without birds. Empty. And an empty nest is devastating to a person.

Neither he nor she knew that one day their daughter would survive thanks to the birds, nor that their nest, their home, would slowly empty until, in the end, it was brought down by those who did not know how birds sing. How freedom sings.

ЈАП РОБЕН

Извадок од романот
Свејлинини на самракош

превод на македонски јазик:
Елизабета Божиноска

Има некој во мојата соба. Движења, бои. „Тобијас?“ Нечии раце ми ги подаваат очилата, а потоа и апаратчето за слушање.

„Добро утро госпоѓо Баутинк-Тенделов.“ Младо момче. Блескави очи и мала брадичка, уредно потстрижена како тениски терен.

Со години си бев само госпоѓа Баутинк, но откако се преселив тука, постојано ми го лепат и моминското презиме. Чудно ми е, како да знаат за мене повеќе отколку што би сакала.

„Добро утро.“

„Ќе дојдете ли со мене? Потоа ќе можеме убаво да ве истушираме.“ Ми подава рака. Прво помислив дека носи долги ракави, но рацете му се истетовирани

JAAP ROBBEN

Excerpt from the novel
Afterlight

Translated by
David Doherty

There's someone in my room. Movement, colours. "Tobias?" Someone hands me my glasses, then my hearing aids.

"Good morning, Mrs. Buitink-Tendelow." Young chap. Twinkly eyes and one of those little beards, trim as a tennis court.

For years, I've been plain old Mrs. Buitink, but ever since I moved here they keep tacking on my maiden name. It feels odd, as if they know more about me than I'd like.

"Good morning."

"Will you come with me? Then we can give you a nice shower." He holds out an arm. At first, I think he's wearing long sleeves but his arms are tattooed all the

до зглобовите. Со стапалата го допирам студениот под. Работ од ношницата ми се кренал нагоре и набрзина го тргам надолу.

„А како се викаш?“

„Ох, простете.“ Се ракуваме. „Џејми, вам на услуга.“

Светилката во малата бања се вклучува автоматски и вентилаторот почнува да зуи. Во устата чувствувам вкус на застојано, па одговарам кусо и се трудам да не издишувам во негова насока. Огледалото ми покажува густа, разбушавена коса. Вратичките од шкафот се нишаат и се затвораат со тресок. Џејми зграпчува една крпа, гел за туширање и две исушени крпчиња за триење. Толку е релаксиран, тука се чувствува како дома повеќе отколку што јас некогаш ќе се чувствувам.

„Поспавте ли малку?“

„Се обидов.“

„Првата ноќ е секогаш најтешка.“

„Така ли?“

„Го гледам истото кај сите нови станари.“

„Не можам ни да замислам дека тука некогаш ќе се наспијам како човек.“

way to his wrists. My feet hit the cold floor. The hem of my nightdress has ridden up and I puff it down quick.

“And what’s your name?” I ask.

“Oh, I’m sorry.” He shakes my hand. “Jamie, at your service.”

The light in the tiny bathroom flickers on automatically and the ventilator starts to hum. My mouth tastes stale, so I keep my answers short and try not to breathe in his direction. The mirror shows me a mad thatch of hair. Cupboard doors swing and slam. Jamie grabs a towel, shower cream, and two dried-up flannels. He’s so at ease, more at home in this place than I’ll ever be.

“Did you get some sleep?”

“I tried.”

“The first night is always the hardest.”

“Is that right?”

“I see it with all the new residents.”

“Can’t see me ever getting a good night’s sleep here.”

„Сигурен сум дека ќе се наспиете“, вели Џејми и со раката покажува кон тушот. „Ќе сакате ли?“

Ја потфаќам ношницата и ги чувствувам дланките на Џејми, кои цврсто ја зграпчуваат ткаенината. „Не, остави ме малку“, велеам. „Можам и сама.“ Само што, сепак, не можам и тој, сепак, мора да ми помогне да ја соблечам преку глава.

„Оукидоук“, вели.

Стојам свртена со голиот грб кон него. Со еден брз потег ја извлекува влошката за инконтиненција меѓу моите нозе. Едвај го забележувам неговиот допир, но затоа го чувствувам и силно ги стискам бутите еден до друг. „Оукидоук.“ Тоа му е како увертира за сè што прави. И така, стојам поразголена од кога и да е претходно. Сосема гола, освен црвеното копче за викање помош што ми виси на градите.

Џејми покажува кон главата на тушот на сидот додека водата се вжештува. Студена магла се движи кон мене, а по грбот ме лазат морници. Ги туткам рамената, грбот ми е толку свиткан што човек би се заколнал дека сакам да се свиткам како топка. Растам и се смалувам во времето со своето дишење. Стапалата ми се чинат многу далеку, а со момчето застанато толку блиску, пурпурните вени изгледаат

„I’m sure you will,” Jamie says, and gestures towards the shower. “Shall we?”

I start to pluck at my nightgown and feel Jamie’s firm hands grasp the fabric. “No, give me a second,” I say. “I can manage.” Only I can’t and he has to help me yank it over my head after all.

“Okey-doke,” he says.

I am standing with my bare back to him. In one swift motion, he slides the incontinence pad from between my legs. I barely notice his touch but feel it and the more and clamp my thighs together. “Okey-doke.” It’s the prelude to everything he does. So, here I stand, more exposed than I’ve ever been. Naked but for the red alarm button dangling at my bosom.

Jamie points the shower head at the wall until the water heats up. A cold mist drifts my way and goose bumps shiver down my back. He ushers me into the white chair. I hunch my shoulders, back so bent you’d swear I was trying to curl into a ball. I grow and shrink in time with my breathing. My feet seem a long way off and, with the lad standing so close, the purple veins look darker than ever. My knees with the long scars down

потемни од кога и да е. Моите колена со долги лузни од двете страни. Стомак што мора да се мие фалта по фалта. Кожа мека како креп хартија, бенки што, во најдобар случај, можеш да ги почувствувааш на допир. И моите дојки. Мајко моја, моите дојки. Чудно ли е што ги држам стиснати зад подлактиците?

„Земи.“ Џејми ми дава крпче за триење. „Ако сакаш сама да се измиеш однапред.“ Крајно внимателно покажува кон млазот кај моите стапала. „Да не ти е премногу жешка?“

„Не, добра е.“ Веќе не можев да трпам и се измочав, но, за среќа, тој не забележува. Почнува да ми го трие грбот со крпчето. Пријатно изненадување. Ни приближно добро колку Луи, но доволно грубо. Малку зајачив, но имам среќа и Џејми не ме слуша. „Добро момче си“, му вела. Мислам дека ни тоа не го слуша.

Да беше Луи премногу нежен, ќе му речев да си замисли дека трие некоја упорна дамка од засушен птичји измет на кујнскиот прозорец.

„Оукидоук. Крени ги рацете.“ Правам како што ми се вели. Ми ги сапуни пазувите и веднаш ги плакне. „Можеш за миг да се исправиш? Тогаш ќе можам да ти го истријам грбот.“ Се држам за еден држач што

both sides. A beffy that has to be washed crease by crease. Skin soft as crêpe paper, moles you can dab at most. And my breasts. Oh dear, my breasts. Is it any wonder I keep them clamped behind my forearms?

“Here.” Jamie presents me with a fiannel. “In case you want to take care of the front yourself.” Ever so carefully he points the spray at my feet. “Too warm for you?”

“No, that’s fine.” I can’t hold in my pee anymore but thankfully he doesn’t notice. He starts on my back with his fiannel. A pleasant surprise. Not a patch on Louis, but just rough enough. I let out a little grunt, but I’m in luck and Jamie doesn’t hear. “You’re a good lad,” I tell him. I don’t think he heard that either.

If Louis was too gentle, I’d tell him to imagine he was rubbing a stubborn splat of bird poo off the kitchen window.

“Okay-doke. Raise your arms.” I do as I’m bidden. He soaps my armpits and rinses them straight off. “Can you stand up a sec? Then we can do your back.” I cling to a bracket he folds down from the wall. The fiannel slips between my buttocks. “Are you done with the front?”

тој го повлекува надолу од сидот. Крпчето за триење ми се слизнува меѓу бутите. „Се изми однапред?“

„Хмм...“ Луи ми дозволуваше да потрошам цел бојлер вода, но Џејми веќе ја затвора чешмата. Толку е брз што како да предизвика ветре. „Ах, чекај... за малку ќе заборавам да ти ја наместам облеката.“ Со молскавична брзина ми ја рашири крпата за бришење, ме завитка во неа и го снеса во спалната соба.

„Денеска сакам да носам блејзер,“ викам по него. Орманите и фиоките се отвораат и се затвораат.

„Кој блејзер?“

„Тоа што беше закачено покрај вратата од бањата.“

За миг настапува тишина. Немам поим што прави таму внатре.

„Ќе ја носиш белата блуза со него? Или таа е за друг пат?“

„Таа блуза оди со него, особено за денес. Панталоните ми се веќе послани на столот.“

Главата на Џејми се појавува од зад вратата. „Оваа?“

„Таа е.“ Мојата друга облека омлитавено виси префрлена преку неговата рака – долната облека,

“Uhm ...” Louis let me shower a whole boiler long, but Jamie is already turning off the tap. He’s so quick he’s stirring up a bit of a breeze. “Oh wait ... I nearly forgot to lay out your clothes.” In a flash, he flaps my big towel open, drapes it around me and vanishes into the bedroom.

“I want to wear that blazer today,” I call after him. Cupboards and drawers fly open and shut.

“Which one?”

“The one that was hanging by the bathroom door.” It goes quiet for a moment. I have no idea what he’s up to in there.

“Are you wearing the white blouse with it? Or is that for another time?”

“That blouse goes with it, especially for today. The trousers are already laid out on my chair.”

Jamie’s head pops round the door. “This one?”

чорапите, градникот најгоре. Почнувам да ги бри-
шам деловите од себе што можам да ги достигнам.
Џејми уредно ги положува алиштата врз капакот од
тоалетната школка.

„Имате нешто специјално во план денеска?“

„Како мислиш?“

„Па, толку се дотерувате.“

„Син ми доаѓа да ме земе попладнево.“

„Тоа би било убаво.“

„Хмммм.“

„Зар нема да биде?“

„Да, само што...“ Не можам да си ги достигнам
стапалата. Џејми ја зема крпата, клекнува на едно
колени и ме гледа со очекување. „Ќе одиме да ја рас-
туриме пепелта на мојот сопруг.“

“That’s it.” My other clothes are hanging limply from
his arm—underwear, socks, bra on top. I begin to dry the
bits of me I can reach. Jamie places the clothes neatly
on the lid of the toilet.

“Something special planned for today?”

“How do you mean?”

“With you getting a/l dressed up.”

“My son is coming to collect me this afternoon.”

“That’ll be nice.”

“Hmm.”

“Won’t it?”

“Yes, it’s just that ...” I can’t reach my feet. Jamie
takes the towel, goes down on one knee and looks up at
me expectantly. “We’re going to scatter my husband.”

СОЊА СТАНКОВСКА

Извадок од романот
Фобос

405 пр. н. е.

...

Филомнестос стана и почна полека да се доближува до групата. Нивниот разговор се надоврза на неговите мисли. Веруваше во моќта на зборот, но за него и пишаниот збор беше моќен, тој беше меморијата, тој го победуваше заборавот. Сакаше да им го каже тоа на овие луѓе, да ги спротивстави своите аргументи на тоа што тие го кажаа. Застана покрај нив. Високиот човек погледна директно во него со продорните сини очи. Се почувствува соголен, како погледот на сините очи да продре во најскриените длабочини на неговата душа. Без да ги тргне очите од Филомнестос, тој продолжи да зборува.

SONJA STANKOVSKA

Excerpt from the novel
Phobos

405 BC

...

Philomnestos stood and slowly approached the group. Their conversation echoed his own thoughts. He believed in the power of the word, but for him the written word held equal power; it was memory, it conquered oblivion. He wanted to tell these men that, to lay out his arguments against what they had said. He stopped beside them. The tall man looked directly at him with piercing blue eyes. He felt exposed, as though those blue eyes had pierced into the hidden depths of his soul. Without taking his eyes off Philomnestos, he continued speaking.

– Некои се заведени од моќта која ја припишуваат на пишаниот збор, без да помислат на штетата која ја прави. Нивната верба во пишувањето ќе ги натера да не ја користат меморијата. Пишувањето не е еликсир на сеќавањето, туку само потсетник – секој искажан збор го рушеше светот на Филонестос. Едвај успеа да се соземе и скоро нечујно изусти:

– Но... – но, не успеа ништо да каже. Човекот продолжи да зборува.

– Гледам сомнеж во тебе, момче, младоста е лесно поводлива. Но, не треба да ми веруваш мене, јас сум само Фобос, еден од многуте филозофи кои газат по камените плочи на агората. Ова се зборови на Сократ, најголемиот меѓу нас. Сократ ни кажа дека мудроста не доаѓа од пишувањето. Оној што мисли дека со пишување оставил вистинска мудрост зад себе, и оној што чита, верувајќи дека напишаното носи јасност и сигурност, не ја разбрал природата на зборот – од бунтовноста на Филонестос веќе немаше ни траг. Само стоеше и слушаше. Сонцето заоѓаше. Сјаеја само сините очи на Фобос.

– Сè што е запишано, ќе биде прочитано, а сè што ќе биде прочитано, ќе биде изопачено. Да не си играме со оган!

- Some are seduced by the power they attribute to the written word, without considering the harm it causes. Their faith in writing will cause them to abandon memory. Writing is not an elixir of remembrance, but merely a reminder - with every word spoken, Philomnestos felt his world crumbling. He barely managed to collect himself and muttered:

- But... - but he couldn't manage to say another word. The man continued speaking.

- I see doubt in you, young man, the young are easily swayed. But you need not trust me, I am only Phobos, one of the many philosophers who walk the stones of the Agora. These are the words of Socrates, the wisest among us. Socrates told us that wisdom does not come from writing. He who believes that by writing he has left true wisdom behind, and he who reads believing that the written word carries clarity and certainty, has not understood the nature of the word - every trace of boldness Philomnestos had felt was gone. He stood and listened. The sun was setting. Only Phobos's eyes still gleamed.

- Everything that has been written will be read, and everything that is read will be twisted. Let's not play with fire!

Пред секавањата (палеолит)

Насекаде се простираше дива, нескротена природа. Небото беше натежнато од облаци, воздухот мирисаше на влага, кал и засушена крв. Слабата светлина која успеваше да се пробие низ облаци-те осветлуваше суров пејзаж. Тлото беше студено, коски и искршени камења лежеа наоколу. Полека паѓаше мрак. Мрак толку целосен што тој се претвораше во битие кое го исполнува просторот. Само повремените молњи од бурата што се оддалечуваше ја расцепуваа темнината. Звукот што следеше, придружен со завивањето на волците од далечината, ја смрзнуваше крвта на луѓето кои беа скриени под една надвисната карпа. Беа накинати, калливи, исплашени, збиени еден во друг, во исчекување да помине опасноста. Останаа неподвижни сè до мутри. Кога почнаа да се распознаваат лиците, но сè уште ги немаше боите, полека почнаа да излегуваат од засолништето. Претпазливо се движеа бидејќи во овој свет опасностите беа многу и можеа да се појават однадеж. Вниманието им го привлече црвено-жолтата светлина што доаѓаше од едно скршено стебло. Го набљудуваа оддалеку, го испитуваа, беа маѓепсани. Божјата светлина која вчера го параше

Before memory (paleolithic)

Wild, untamed nature stretched in every direction. The sky was heavy with clouds, the air smelled of damp, mud and dried blood. The faint light that managed to break through the clouds illuminated a harsh landscape. The ground was cold, bones and shattered stones lay scattered around. Darkness was slowly falling. A darkness so complete it had become a presence, filling every space. Only the occasional flash of lightning from the retreating storm broke the darkness. The thunder that followed, accompanied by the distant howling of wolves, chilled the blood of the people hidden beneath an overhanging rock. They were wet, muddy, frightened, huddled together, waiting for the danger to pass. They remained motionless until dawn. When shapes began to emerge from the darkness, but color had not yet returned to the world, they slowly stepped out from their shelter. They moved carefully; in this world, danger was everywhere and could strike without warning. Their attention was captured by the reddish-yellow glow emanating from a fallen trunk. They watched from a distance, examining it, mesmerized. The divine light that had torn through the sky the night before was now trapped within the trunk. The smoldering wood so completely held their attention that they didn't

небото беше заробена во стеблото. Тлеечкото дрво толку го зароби нивното внимание што не осетија кога и од каде се појави непознатиот. Лицето му беше премачкано со боја и пепел, беше покриен со слоеви од облека направена од животински кожи и крзна, а околу вратот му висеше накит направен од коски и камен. Стоеше меѓу нив, без да каже збор. Гледаа во неговите продорни сини очи под кои со пепел беа исцртани темни линии. Но, појавата на непознатиот не беше доволна да го одвлече нивното внимание од светлината што доаѓаше од стеблото. Еден човек тргна кон стеблото да го испита од поблизу. Непознатиот проговори:

– Стој, тоа не ти припаѓа тебе – и направи движење со раката, сигнализирајќи му да се оддалечи.

Но, љубопитноста беше посилен, луѓето еден по еден почнаа да се приближуваат до стеблото. Непознатиот мирно стоеше и за миг, со вештина на грабливец, го фати зајакот кој беше во близина. Самоуверено се приближи до стеблото и го фрли животното во жешкиот пламен. Просторот го исполни ужасен животински крик. Луѓето, претрашени почнаа да бегаат. А тој, кој во времињата потоа ќе биде запаметен како Фобос, само стоеше и гледаше.

notice when or from where the stranger appeared. His face was painted with pigment and ash, he was covered in layers of animal hide and fur, and a necklace of bone and stone hung around his neck. He stood among them without uttering a word. They looked into his piercing blue eyes, beneath which dark lines had been drawn in ash. But the appearance of the stranger was not enough to draw their attention away from the light coming from the trunk. One man moved toward the trunk to examine it more closely. The stranger spoke.

- Stop, that doesn't belong to you - and moved his hand signaling him to move away.

But curiosity prevailed, and one by one the people moved closer to the trunk. The stranger stood calmly and, in an instant, with a predator's skill, caught a rabbit nearby. He approached the trunk with confidence and threw the animal into the burning flames. A terrible cry pierced the air. The people scattered in terror. And he, who in the times to come would be remembered as Phobos, simply stood and watched.

– Огнот е гладен. Огнот им припаѓа на боговите –
бавно и смилено им се обрати на избекумените луѓе.
– Не си играјте со оган!

* * *

Сонцето беше високо над хоризонтот. Небото
беше чисто, јасно, боите се вратија. Луѓето седеа да-
леку од стеблото збиени еден во друг, сè уште под
импресии од средбата со Фобос. Во тој момент пред
нив застана божествен лик.

– Јас сум Прометеј.

- The fire is hungry. The fire belongs to the Gods - he
addressed the frantic people, slowly and calmly.
- Don't play with fire!

* * *

The sun was high above the horizon. The sky was
clear and bright. The colors had returned. The people
sat huddled together, far from the trunk, still shaken by
their encounter with Phobos. At that moment, a divine
figure stood before them.

- I am Prometheus.

BookStar 2026

Festival of European literature #12

28-30.09

bookstar.mk

29 септември, 12.30 – Градска библиотека
„Браќа Миладиновци“: Паркот на поезијата

29 September, 12:30 – City Library
“Brakja Miladinovci”: Poetry Park

КНИЖЕВНО ЧИТАЊЕ „ЧУМУ СЛОБОДАТА?“

Странски учесници: Елој Морено
(Шпанија), Јап Робен (Холандија),
Мартина Видаиќ (Хрватска), Лилјана
Коробка (Молдавија/Романија), Саша
Бронвасер (Холандија)

Домашни учесници: Соња Станковска,
Лилјана Пандева, Томислав Османли,
Ивана Трајаноска, Иван Шопов

LITERARY READING “FREE AT LeAST?”

International participants: Eloy
Moreno (Spain), Jaap Robben (The
Netherlands), Martina Vidaić (Croatia),
Liliana Corobca (Moldova/Romania),
Sacha Bronwasser (The Netherlands)

Local participants: Sonja Stankovska,
Liljana Pandeva, Tomislav Osmanli,
Ivana Trajanoska, Ivan Shopov

Водител: Марко Марк

Host: Marko Mark

Република Северна Македонија
Министерство за култура и туризам

Комерцијална
банка

Plant a seed, grow a reader!

Co-funded by
the European Union

Netherlands

FREE AT LeAST?

BookStar 2026

Festival of European literature #12

28-30.09

bookstar.mk

